

Ironi

Ironi är ett slags avstånd, ett svävande ,uppnått genom att säga eller vara motsatsen mot vad man menar, är eller dyl. Romantisk favoritinställning till verkligheten och sig själv.

Beträffande ironien, - en av romantikens mest svävande mest älskade uttrycksarter - , så är en av de reflexioner som snart inställer sig, att det ju är klart, och trösterikt, att den alltid måste ha föregåtts av något (som alltså inte var ironi), kanske föregåtts av en reflexion och/eller en livssyn av det mer omedelbara slaget. Att något av detta "innan" lever med i ironien, det är ganska självklart (?). Det ligger ju först och främst en negation i dess väsen. Den försvinner svårligen. --- Ironiens utgångspunkt är alltså, enligt detta resonemang alltid för handen, och kanske i formen av ett filosofiskt "ännu icke" i sitt implicita "redan", "sedan länge".....

Ironien har dock lätt att när den väl fått fäste bita sig fast, föreviga sig. Den som en gång gett vika för dess frestelser har svårt att vänja sig och omgivningen av med den försåtliga dubbelheten. Ty den är en slags dubbelhet, är ett medel att ifrågasätta t.ex. det estetiska, - samtidigt som man njuter det. Ironien är en bakvändhet, en slug indirekthet, som ju också präglade **Sokrates** majeutiska frigörelse-metod. Ironien låg i tiden, som den - allt som oftast - gör.- Det kommer då och då en ironisk generation upp, - och nu - genom romantikens ironi i den romantiska ironien under ironiens romantik, så var det bland många andra **Friedrich Schlegels** skrifter , *Die Heimat der Ironie*, och *Ironie der Ironie*, **Novalis*** (f.1772) i *Lichtpunkt des Schwebens* och den av S.K. särskilt uppskattade **Karl Wilhelm Ferdinand Solger** (beklagad av **Hegel**, ty Solger, som lämnade filosofin för den ,enl. honom ,väsentligare medicinen, fick ett mycket kort liv.)

Den romantiska ironien, ex. "Ironie - der alles vernichtende Blick" , **Fr.Schlegel** , excellerade i den lösligt fragmentariska filosofiska spekulation, som ibland betecknades som ironi, eller som just en "ironiens ironi".

S.Kierkegaard "klagar" i sin avhandling *Om Begrebet Ironi* över att det att det ironiska begreppet saknar historia:

"Forsaauidt som man nemlig søger en fuldstaendig og sammanhaengende Udvikling ad dette Begreb, vil man snart overbevise sig om, at det har en besynderlig eller rettere ingen Historie. I den periode efter **Fichte**, hvor den isaer gjort sig gjældende, finder man det atter og atter naevnet, atter og atter antydet, atter og atter forudsat. Søger man drimod en klar Udvikling, saa søøger man forgaeves. **Solger** klager over at **A.W.Schlegel** i hans *Vorlesungen über Dramatische Kunst und Literatur*, hvor man snarest maa vente at finde den tilstraeckelige Oplysning, kun flygtigt antyder den et eneeste Sted. **Hegel** klager over, at det gaaet **Solger** paa samme Maade, og **Tieck** ikke bedre. Og da alle klage, hvorfor skulle jeg ikke ogsaa klage ? Jeg klager over, at det er gaaet **Hegel** omvaendt. Paa den Punkt i alle hans Systemer, hvor man kunde vente at finde Ironien udviklet, finder man den omtalt, men uagtet, hvis man ville lade det aftrykke, man maatte tilstaae, at det var ikke Lidet, der var sagt om Ironi, saa er det dog i en anden Forstand ikke Meget; thi han siger omtrent det Samme paa alle Punkter." (S.K.S.V.I. ss.260f.)

Kierkegaard brydde sig egentligen aldrig om historia.(jfr.t.ex. **T. Bohlins**.S.K.) (Ungefär lika lite som t.ex. **Dylan Thomas** gjorde.)Ironien kan ha en kritisk dimension, en interrogativ, - vilket påpekats av **Barthes** -väsentligt interrogativ, - men kan också vara en passiv ansvarslös lek. Filosofiskt spekulativt kan man se ironien som en kunskapsform, såtillvida som att den i sin

dubbelhet påstår, frågar och frågar sig själv på en och samma gång. Den är ju dynamisk i det den skapar en viss osäkerhet. I detta är den en sällsynt levande art av kunskapsletare, - den kan dock stanna i sin egen mellanställning, och som kronifierad är den icke mycket att ha. Ironien är utsatt; den är givetvis ingen akademisk disciplin, ty den har alls ingen disciplin, - den värjer sig mot varje auktoritet, och hävdar bestämt, jämt och alltid, att auktoriteter aldrig har varit till någon nytta (jfr. *Philosophiske Smuler*, .SV.VI.s.17., där detta även påstås helt explicit, helt direkt och "rättframt"). Ironien kan i vissa tider få en avantgardeposition och en position ,där den får taga vara på sig själv, men heller icke bryr sig mycket mer om att förankra nya hopp i nya verkligheter, - confiniets villkor, svävandet - för det är i bibehållandet av sig själv i sin unika, ensamma struktur - under helt divergerande privatmänskliga o. sociala betingelser som dess egen faktiska epistemologi och on styrka, ty i det den faktiskt existerar är den ju eo ipso stark, finnes. Den har en inbyggd betingelse av uppehållande art i sin antitetiska , "dialektiska" struktur, och denna ger åt envar ironiker en känsla av frihet, d.ä. en typ av frihet som är en frihet från, d.v.s. den är negativt bestämd, en negativ frihet. (Det estetiska har ännu icke övergått i det etiska, "realiserandet av det allmänna".) Ironien ingår i språkets praxis och dess egen transcendens - skulle en idealistisk filosof säga. Denna ironi tjänstgör som beredare för det nya eller konserverare av det gamla, är en slags "dubbelpil"; den har en viss ungdomlighet, - kräver ungdomlighet i de "ironiska medlen", ty den är kraftslukande i sin utdragna spänning, ingenting för gammalt folk att syssla med! Den har en förmåga att överleva nästan allt i konsekvens av sin slutliga, eviga orimlighet... (Jfr. för övrigt t.ex. **V. Jankélévitch**. *L'ironie ou la bonne conscience*, 1950 .Titeln vald i contraposition till **Hegel**.) Man kan aldrig i teori inringa dess praxis ,men dess destination är ju oändlig och mycket skall dessutom till för att hindra den, när den en gång på allvar tagit sin början (se också: **S. Grunnet**, Ironi og subjektivitet hos S.K..(1987)) Ironiens logiska/semantiska förutsättning är att betydelsen icke är en. Den utnyttjar det relativa och det alternativa och har i detta, med sin dynamiska kraft, en utopisk karaktär. (Jfr. **Cleanth Brooks** o. **Kenneth Burkes** skrifter.) .

På så sätt kan den vara aktiv i filosofins centrala delar i att omvärdera och omstrukturera betydelser inom en kultursfär. Ironien ifrågasätter ogärna bara en sak, den går nästan som i automatik vidare. Den kan omstrukturera sfärens strukturer , men förmår icke omstrukturera värden. Där går dess gräns. Därför är och förblir ironien ett confinium. Ett övergångsstadium. Ironien, - i all sin vitalitet och kraft och uppslagsrikedom - , kan egentligen bara fråga! Den är oförmögen att påstå, i alla fall att påstå något nytt! De kan påstå en motsats, men är eg. inte en dynamisk negativitet. Ironien är en slags passiv negativitet.

En förutsättning för att man skall kunna kalla något för ironi är att man kan ur ett kontradiktoriskt perspektiv härleda att det explicit sagda, t.ex. utsagan: " Du är intelligent!" har en implicit betydelse, som är motsatt, (d.v.s., det rör sig om negationen, negatet, till det uppenbara, det täckande, det sagda,) - som så starkt framträder genom användningen av ngn form av ironiskt medel. Utsagan blir då genomskinligt ironisk, så att var och en, som har lärt sig, att utsagor kan med en sådan signal inverteras i betydelse (vilket oftast icke barn i låg ålder t.ex. alls har lärt sig), och att alltså det implicita gäller! - Det gäller, men samtidigt har ju ännu en dimension lagts till, ty det utsagan gäller efter att ha genom gått en transferering, en indirekthet, som i sig har en betydelse, i sin distans och sin "svävning" och sin bredd, sin omfattning av hela spektrat , i detta fall spektrat " intelligent - icke alls intelligent" .Så har ju en osäkerhetsfaktor också insmugit sig: i uppenbarandet, framställandet av den samtida bilden "intelligent - icke alls intelligent" ställs

nästan alltid, också helt implicit, en grundläggande fråga angående begreppet, i detta fall "intelligent". (Ty reaktionen blir ju ibland den, att vad som sades ironiskt, faktiskt var rent bokstavligt sant: adressaten var kanske , när allt kom omkring, inte dum.)

Så leker vi ju ofta med hela situationen.... Ironien kan vara lekfull, vänlig men, - som alla vet, - även väldigt elak och ren kallblodig cynism.) Ofta är det ironiska medlet ett tonfall, ett extra ord , en min eller en gest. (Vissa människor tycker inte om ironi. Ironien lär vara spridd över hela världen. Man använder troligen mer ironi i sydliga länder än i t.ex. Sverige. Mer ironi i arabvärlden, än i västvärlden.I ett öppet repressivt* läge förefinnes mer ironi.)

Men i ogenomskinligheten, - om ironikern icke låter adressaten märka av ngt - så njuter bara ironikern själv av den ironiska innebörden i all hemlighet. Ironikerns "står icke i relation till något särskilt". Nej, han har ju nästan bestulit världen på innebörden i sitt yttrande. Han har väl i själva verket gjort något fulare än att ljuga: han har ljugit i hemlighet och haft nöje av det alldeles ensam - En slående insikt. Och i detta sammanhang värd dubbel uppmärksamhet och eftertanke! Därför kan ingen märka den, utom i en slags totalitet. - ATT ingen märker den är betingelsen för dess sanna oändlighetsblivande.--- Detta är sannerligen en märklig form av icke-kommunikation som man hos Kierkegaard tycker sig finna nästan "adlad". Den tycks springa ur en tidig fascination över "mästertjuven".(Jfr. bl.a. **I.Simonsson** , **H. Fenger** och **K.E. Løgstrups** mer kända bok, *Opgjør med Søren Kierkegaard*, 1967). S. Kierkegaard mönstrar i sin avhandling - han har valt ämnet för att det ligger i tiden, för att han beundrade **Sokrates** , men kanske också för att han tyckte om att själv utöva ironi - ironibegreppet:

" Hvad er saa Ironie, hvis man vil kalde Sokrates en Ironiker, og ikke som Mag. Kierkegaard bevidst eller u- bevidst kun vil drage den ene Side frem? Ironie er Eenheden af ethisk Lidenskab, der i Inderlighed uendeligt accentuerer det egne Jeg i Forhold til den ethiske Fordring - og af Dannelse, der i Udvorteshed uendeligt abstraherer fra det egne Jeg, som en Endelighed blandt alle andre Endeligheder og Enkelheder."Det är S.K.s övertygelse, att det på detta sätt går att beskriva en övergång (ett confinium,"gränsområde", av lat. finis.) från estetiskt till etiskt stadium! Man kan dock tänka på S.K.s intresse för den indirekta meddelelsen, och även tillägga att romantiken hade en uppfattning ,t.ex. **Fr. Schlegel** , att ingen stor konst frambringas utan ironi (se:S.K.S.V.I.s. 151)**Sokrates** är kanske världshistoriens mest kände ironiker.Hans ironi var majevtisk, avsedd att locka fram svar,"sanning", hos den Andre.(Därur S.K.s teori om i.m.)

- Vi kan allmänt citera belysande den svenske 1800-talsfilosofen-hegelianen- **G.Ljunggrens** *De Estetiska Systemerna* (1856) : " Men det begrepp som spelar förnämsta rollen uti romantikernas konståsigter, är I r o n i e n .Ironien är det geniala subjektets suveränitet. Den geniale ironikern står över allt, och ingenting är för honom heligt, intet har betydelse utom hans eget jag, ja äfwen detta sätter han sig öfver. Han skapar, men har icke allvar med sina skapelser, han upphöjer dem åter och drager sig tillbaka inom sig sjelf. Konstnären skall sålunda ironisera sina egna verk; hans ideer skola icke vara begripliga för mängden; hans kall är att l e f w a och d i k t a utan ändamål, utan afsigt." (Ljunggren, I,s.72.)

Ideologen **Fr. Schlegel** hävdar också att ironien är paradoxens form, en funktion som tillhör filosofin ! Jfr. **Søren Kierkegaard** om **Sokrates**:" Sige vi nu, at det der udgjorde det Substantielle i hans Existens, var Ironi (dette er vel en Modsigelse, men skal ogsaa vaere det), postulere vi endvidere , at Ironi er et negativt Begreb, saa seer man let, hvor vanskligt det bliver at fastholde Billedet af ham, ja at det synes umuligt eller idetmindste ligesaa besvaerligt, som at afbilde Nisse med den Hat , der gjør ham usynlig." (*Om Begr.Ironie .s.72.*)

"Ironikern har gott humör, men han har ingen humor." (S.K.)

jfr.Sokrates, Jankelévitch., Solger, Kierkegaard, Genell, Booth , m.fl ....

Kaj Bernhard Genell 2018

Copyright K B Genell 2018